3ی ئاب خاڵی وەچەرخان لە عەقڵی تاکی کورد ... عەلی مەحمود محەمەد

زیاتر لە 1200 ساڵە ئێزیدییەکان لەسەر ئەم خاکە جینۆساید دەکرێن, هەموو ئەو تاوانانەی داعش لە 2014-8-3 بە دواوە ئەنجامی داوە, بە درێژایی ئەو مێژووە , 74 جار فەرمانی بە دراوە, لە ماوەی دوانزدە سەدەی رابردوودا بەردەوام تاڵان کراون و کچان و ژنانیان کراوە بە کەنیزەك و لە بازاڕی گەرمی کۆیلەی شارەکان فرۆشراون, پیاوانیان سەربڕدراوە و کەلەسەری گەورەکانیان لە شوێنە گشتییەکان کراوەتە دارا, زەوی و خاکیان داگیر کراوە ,لەوانەیە زۆرێك لە ئێمە دایە گەورەکانی لەوان بن, لە زۆربەی جارەکانیش بە خۆ رزگارکردن بە زۆر بە کۆمەڵ ئاینیــان پێ گۆڕدراوە, لەو 72 فەرمــانەی پێشــوو وەك ئاماژەی پێ دەدەین, ئەوانەی پێش 2003 , پیاوانی موسڵمانی کورد لە ژێر پەرچەمی ئایندا بەشداریان لە کۆی تاوانەکاندا کردووە, هەندێك جاریش خۆیان سەرکردایەتی فەرمانەکانیان کردووەو لە مێژووشدا هەندێکیان بە پاڵەوانی ئەفسوناوی نەتەوە و قارەمانی نەتەوەیی هەژمار کراون , وەلێ لە دوا فەرماندا, فەرمانی 74ی رۆژی یەك شەمە ڕەشەی 3ی ئۆگستسی ساڵی 2014 ەدا, کە پیاوانی ئیسلامی توندڕەوی عەرەبی سونە مەزهەب پێی هەڵسان لە ژێر ناوی داعش, ئیتر پیاوانی کورد نەك بەشێك نین لە پرۆسەکە و ئەکتەری چالاك نین لە تاوانەکە, داگیر کەری گەلی عەلی بەگ و بەردەڕەش نین , بگرە بە هەڵمەتی هەموو ئێزیدین قۆناغێکی نوێ دێتە پێشەوە, ئەویش بە پێچەوانەی فەرمانەکانی پێشوو, لێرەدا پیاوانی کورد نەك بەشداری تاوانەکە ناکەن, بەڵکە دەستە بژێرێك لەوان دەڕۆن هەموو ئێزیدین بەرەو روی تەواوی رابــردووە ڕەشەکە دەبنەوەو و زۆربەش شانــازی بە نــادیە مورادەکەیــانەوە دەکەن , ئەو یەك شەمە ڕەشەی لە تاوانەکـــانی داعشــدا, بە بەردەم راگەیاندنەکانەوە چەنــدە ڕەشتــر دە بێــت , دەبێتە دوا فەرمان و دوا کۆمەڵکوژی ئێزیدییەکان و دادگاییکردنی کۆی تاوانەکانی پێشوو , سەرجەم 73 فەرمانەکەی پێشوو لە ئاوێنەی یاداوەریدا زیندو دەکاتەوە, دەیانکات بە بەشێکی بەزلەکراو لە مێژوو , مێژوو لێرەدا پێچەوانە دەبێتەوە, 3ی ئاب لە تاوانەوە دەگۆرێت بە دادگای مێژووی تاوانە هاوچەشنەکانی رابردوو.

بەهۆی زیاتر لە 80 ساڵە بزاوتی رۆشنبیری و سیاسی لە کوردستاندا,

کۆمەڵگایەکی بەرهەم هێنا, تاوانەکانی 74 فەرمانی غەزای دژ بە ئێزیدییەکان ڕەت کردەوە, لەڕەدا هەست بە گۆڕانکارییەکی هێمنانە و کودەتایەنەش هاوکات دەکەین لە عەقڵی تاکی کورددا, هەرچەندە بەشەکیشی لە ژێر کاریگەری ئیسلامی سیاسیدان, کەم تا زۆر هاوسەزن لە ناوەڕۆکدا لە گەڵ داعش, کەمایەتییەکی زۆر بچوکی چەند هەزار کەسی نەبەت , بە ئاشکرا ئەوی دی هەموو ڕەتی تاوانەکەیان کردەوە , ئیتر ئێزیدییەکان مرۆڤی پێش یەك شەمەی ڕەش نین , ئیتر هەموو سێی ئابێك , هەموو بە بێدەنگ چرکەیەك ڕادەوەستن و ڕێز لە قوربانیان دەگرن , ئیتر هەموو 8-3ی ساڵێك نەفرەت لە هەموو فەرمانەکان دەکەنەوە, بە ڕێزگرتن لە قوربانیان ڕەتی مێژووە ڕەشەکانی هاوشەوەش دەکەنەوە , ئیتر لە بری داگیرکردنی خاك و چەپڵە لێدان بە کەلەسەرە بە دارەوە کراوەکان مۆم بە قوربانیانی 74 فەرمانی نەگریس دادەگیرسێنرێت , ئیتر غەزای پیرۆز دەبێتە وەحشیگەری , هەر بەوەندەشەوە نا بگرە بەڵێین بەڕەو دادگاییکردنی مێژوویانەی ئەوانەی لە 12 سەدەی رابردوودا بەشدار بوونە لە تاوانە هاوچەشنەکانی یەك شەمە ڕەشەکە,3-8 ساڵێکانی دواتر , ئەم ڕەتکردنەوەیە گەیشتە پەپەی خۆی ,بووە بەشێك لە یاداوەری گەلەك , بووە دابەان لە گەڵ مێژووی 1200 ساڵەی رابردوو و هەر 73 فەرمانەکەی پێشو تر.

لە فتوکانی ئەحمەدی کوڕی حەنبەل (780-855 م)ەوە, تا فتواکانی لەیسی سەمەرقەندی و مەسعودی و ئەبو سعودی عەمادی بەم هەموو پلەو پایە ئاینییەوە (“خگیب المفسرین” شیخ الإسلام, مفتی القسگنگینیە,) کە ئێزیدییەکانی بە لە کافر کافرتر لەوانی دی ناو زەد کرد, فتوای کوشتنی پیاوان و بە کەنیزەك کردنی ژنانیانی دەردەکرد, هەموو ئەوانەی بە فتواو فەرمان بەشداری جینۆسایدی ئێزیدیەکانیان لە مێژوودا کرد,جارەکی دیکە لە بەردەم ئاوێنەی تاوانەکانی داعش خرانەوە ناو قەفەسی دادگای مێژوو, ئیتر لەڕەوە عەمادی شێخ الئیسلامی ئومەیەك نیە لای ئەمە, بەڵکە فتوا دەری تاوانەکی مێژوویی بەردەوامە بە زیاتر لە دوو سەدە و تاوانباری جینۆسایدە, سەدان فەرمان لە بەر ڕۆشنایی فتواکەیدا دەردە چەت و پێکهاتەیەك هەوەی سڕینەوەی دەدرێت ,ئەوەی ئێستا داعش دەیکات, عەمادی درێژ ماوەترین موفتی ئاستانە چوار سەدەو نیو لەمەوپێش دەریکرد بەرامبەر بە ئێزیدییەکان بە تاوانکاری زیاترەوە .

قڕ کردنی ئێزیدییەکان لە ساڵی 224ی کۆچییەوە , لە سەردەمی خەلیفە موعتەسەمی عەباسییەوە دەستی پێکرد, وەلە فتوای ئەبو سعودی عەمادی

لە ساڵی 1560 رەوایەتی ئاینی و پیرۆزی پێ بەخشی و رەوایەتی دا بە قڕ کردنەکە لە پێششی ئایندا, ئەم فتوایە بووە هەوێنی دەیان فەرمانی مەرگ هەموو رەشتر و دڵڕەقتر لە 2014-8-3, چەترینیان فەرمانەکانی قڕکردنەکانی سەدەی نۆزدە بوو, سەدەیەکی پڕ نەهامەتی و کارەسات بوو بە ئێزیدییەکان, ئەم فەرمانانە تەنها خەلیفە و پاشا عەرەب و تورکەکان پێی هەڵنەستان, لە ساڵانی 1832 و 1834 پاشای کۆرەی رەواندز و فەرمانی بەدرخان بەگ لە ساڵی 1844 لە ناو فەرمانە زۆرو زەبەنەکاندان, بۆیە لە بەر رۆشنایی و ئاوێنەی تاوانەکانی داعشدا, دەبێت بە پێگەی کەسایەتی ئەو کەسایەتیانەدا بچینەوەو لە دادگای مێژوودا دادگایی بکرێنەوە, راستە هەر مرۆڤێك لە مێژوودا مرۆڤەکان بە شێوازێك دەیخوێننەوە, وەلێ تاوان بە تاوانی دەمێنێتەوەو تاوانکار لە سزا نابێت رزگاری بێت و پێگەی راستەقینەی خۆی دەبێت پێببەخشرێتەوە کە تاوانکاری ئەنجامدەری جینۆسایدە و هەموو هێماکانی گەورە نیشاندانی ئەو تاوانکارە لە مێژوو و یاداوەری گەلدا پێویستە بسەدرێتەوە, بۆیە لە کۆتاییدا دەڵێمەوە تا دادگاییکردنی تاوانکاری جینۆسایدی 74 فەرمانی ئێزیدی هەموو ئێزیدین وەلێ نا بە سستەمی کۆنەپەرستانەی چینایەتی ئێزیدی, بەڵێ بە کۆمەڵگای یەکسان و ئازادو کراوە .